

Türkiye’de Sürdürülebilir Üniversite Üzerine Yazılmış Lisansüstü Tezlere Yönelik Bir İnceleme

A Review of Graduate Theses on the Sustainable University in Turkey

Özdal Koyuncuoğlu^{1*}

¹Necmettin Erbakan Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Dere Aşıklar Mh. Demeç. Sk. No: 42 Meram, Konya, Türkiye

Orcid: Ö. Koyuncuoğlu (0000-0002-0740-2702)

Özet: Bu çalışmada, Türkiye’de 2004-2020 yılları arasında “Sürdürülebilir Üniversite” konusu üzerine yazılmış yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelenerek üniversitelerin araştırma eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Türkiye’de yazılmış olan lisansüstü tezlerinin mevcut durumunu konu, yöntem, analiz teknikleri ve diğer eğilimler açısından değerlendirilmiştir. Tezler, YÖK Ulusal Tez Veri Tabanında “sürdürülebilir üniversite”, “sürdürülebilir kalkınma ve yükseköğretim”, “çevre eğitimi”, “yeşil kampüs”, “yeşil üniversite” gibi anahtar kelimeler ile taranarak yükseköğretim bağlamında sürdürülebilirlik konusunu araştıran ve erişime açık durumunda olan 74 lisansüstü tezi çalışma kapsamına alınmıştır. Elde edilen verilerin analizinde MAXQDA 2020 Analytic Pro nitel veri analizi programı kullanılmıştır. Verinin çözümlenmesinde betimleme ve içerik analizi yaklaşımları benimsenmiştir. Araştırmanın bulgularından biri, son 5 yılda “Sürdürülebilir Üniversite” konusundaki lisansüstü tezlerinin belirgin bir artış göstermiş olmasıdır. Bir başka bulgu da, hazırlanan tezlerin konularına bakıldığında, müfredat ve eğitim ile yeşil kampüs konularında yoğun olarak çalışıldığı belirlenmiştir. Ancak toplumsal katkı bağlamında sürdürülebilir kamusal alan ile ilgili az sayıda araştırma yapıldığı tespit edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, elde edilen bulgular ışığında araştırma sonuçları tartışılmış ve gelecek çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur. Çalışmanın, sürdürülebilir üniversite konusunda çalışma yapacak olan araştırmacılara, politika yapıcılara ve uygulayıcılara yol gösterici olmasında önemli bir veri sunacağı düşünülmektedir.

Anahtar kelimeler: Sürdürülebilir üniversite, araştırma eğilimleri, lisansüstü tezler, içerik analizi, yükseköğretim çalışmaları.

Abstract: In this study, it is aimed to determine the research tendencies of universities by examining the master’s and doctoral theses written on the subject of “Sustainable University” between 2004-2020 in Turkey. For this purpose, the current situation of postgraduate theses written in Turkey has been evaluated in terms of subject, method, analysis techniques and other trends. Theses were searched in the YÖK National Thesis Database with keywords such as “sustainable university”, “sustainable development and higher education”, “environmental education”, “green campus”, “green university”. 74 graduate theses, which are open to access and research the subject of sustainability in the context of higher education, were included in the study. MAXQDA 2020 Analytic Pro qualitative data analysis program was used in the analysis of the obtained data. Descriptive and content analysis approaches were adopted in the analysis of the data. One of the most striking findings of the research is that the number of postgraduate theses on the subject of “Sustainable University” has increased significantly in the last 5 years. Another finding is that when the subjects of the theses are examined, it is determined that there is an intense study on the subjects of curriculum and education and green campus. However, it has been determined that few studies have been conducted on the sustainable public sphere in the context of social contribution. At the end of the study, the results of the research were discussed in the light of the findings and suggestions were made for future studies. It is thought that the study will provide important data in guiding researchers, policy makers and practitioners who will work on a sustainable university.

Keywords: Sustainable university, research trends, postgraduate theses, content analysis, higher education studies.

I. Giriş

1987’de Brundtland Komisyonu tarafından tanımlanan “sürdürülebilir kalkınma” kavramı, nesiller boyu bir ey-lem ilkesini temsil etmesi ve dolayısıyla doğal kaynakların korunmasının zorunlu olması gerektiğini ifade

etmektedir. Bu, basit ve makul görünmektedir. Ancak teoride kulağa çok basit gelen bir şey pratikte çoğu zaman başarısız oluyor. Zengin ve fakir arasındaki makasın gün geçtikçe daha da açılması ve insanlığın gıda sorunu çözmekten çok uzak olmasının yanı sıra çevre

* Corresponding author. Email: oezdal.koyuncuoğlu@gmail.com

Geliş Tarihi / Received Date: 22.07.2021 — Kabul Tarihi / Accepted Date: 18.09.2021

doi: 10.32329/uad.973695

sorunları artarak büyümeye devam etmektedir. Bu problemler küresel sürdürülebilirlik bağlamında gündemde olan konulardan sadece birkaçıdır. Teknoloji ve bilgi alanında büyük ilerlemeler kaydedilmesine rağmen, sürdürülebilirlik alanında neden çok az bir ilerleme kaydediliyor sorusu ortaya çıkmaktadır. Açıklanan sorunlar ne salt ekolojik ne de salt teknolojik sorunlardır. Daha çok insan eylemleriyle yakından ilişkili sosyo-ekolojik sorunlar olduğu bilinmelidir (Heenemann, Koch, & Walter, 2013: 11-12).

Eğitim ve öğretimin sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek ve insanların çevre ve kalkınma sorunlarıyla başa çıkma becerilerini geliştirmek için temel bir rolü vardır (Günay, 2011: 118). Sürdürülebilir kalkınmayı taahhüt eden eğitim kurumlarının temel amacı, öğrenciler arasında sürdürülebilir kalkınma konularında farkındalık oluşturmaları ve çalışma hayatlarında ekonomik, ekolojik ve sosyal sorunların çözümünde katkı sağlayacak ölçüde kendilerini sorumlu hissetmelerini sağlamaları olmalıdır. Küresel çevre sorunlarının anlaşılması, yerel ve küresel süreçlere disiplinler arası bir bakış açısını, nesil ve ülke sınırlarını aşan etik bir zorunluluk gerektirmektedir. Üniversiteler, tüm bu gereksinimleri disiplinler arası araştırmalarla karşılama ve disiplinler arası bilgi aktarımı yoluyla sürdürülebilirlik ilkelerinin toplumsal kabulünü önemli ölçüde artırma olanağına sahiptirler.

Ekolojik sorumluluk, çevre yönetimi gibi konular, aynı zamanda sosyal sorumluluk gibi konular tüm organizasyonlarda olduğu gibi üniversitelerde de önemli konular olarak ele alınmaktadır. Bu çalışmada, Türkiye’de “sürdürülebilir üniversite” konusunu nasıl araştırıldığının ve konuyla ilgili mevcut durumun ve eğilimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarının akademisyenlere, politika yapıcılara ve uygulayıcılara sürdürülebilir üniversite ile ilgili yeni çalışmalar için yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. Konuyla ilgili literatürdeki boşluğun doldurulmasında çalışmanın önem taşıdığı ve Türkiye’de bu alanda yeni çalışmalar yapılmaya başlandığı için çalışmanın bütünüyle literatüre önemli katkı sağlayacağı söylenebilir. Çalışmada giriş bölümünü takiben ikinci bölümde sürdürülebilir kalkınma ve yükseköğretim, üçüncü bölümde literatür taraması ve araştırmanın sorunsalı, dördüncü bölümde araştırmanın yöntemi ile ilgili bilgiler verilmiş, beşinci bölümde araştırmanın bulgularına yer verilmiş ve sonuç, tartışma ve öneriler bölümünde sonuçlar değerlendirilmiştir.

2. Sürdürülebilir Kalkınma ve Yükseköğretim

Pek çok kavram “sürdürülebilir kalkınma” kavramı gibi farklı bağlamlarda yorumlanmamakta ve kullanılmamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı ilk defa 1972 yılında Stockholm kentinde gerçekleştirilen Birleşmiş

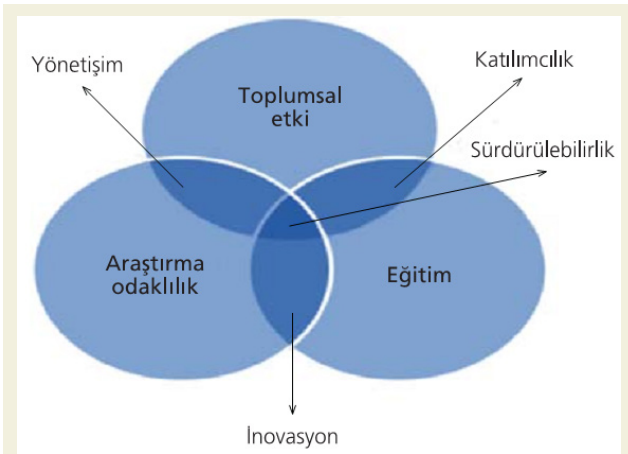
Milletler İnsan Çevresi Konferansı’nda kullanılmıştır (Ağı-Günerhan & Günerhan, 2016: 55). Sürdürülebilir kalkınmanın yaygın olarak kullanılan tanımı Ortak Geleceğimiz (Brundtland) Raporu’nda; “bugünün gereksinimlerini, gelecek kuşakların da kendi gereksinimlerini karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin karşılamak” biçiminde tanımlanmıştır (Brundtland Komisyonu, 1987; Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Gelişme Komisyonu, 1991: 51, 71).

1992 tarihinde gerçekleşen Rio Konferansı’nda kabul edilen küresel eylem programı “Gündem 21” adlı belgenin yayınlanmasından bu yana, sürdürülebilir kalkınma sürecinde genel olarak eğitim sektörüne ve özel olarak üniversitelere özel önem ve sorumluluk verilmiştir. Gündem 21 belgesinin 36. maddesinde, “sürdürülebilir kalkınma için eğitimin yeniden düzenlenmesi” ana eylem alanlardan bir tanesi olarak belirlenmiştir. Eğitim, insanların çevre ve ekonomik sorunlarıyla ilgilenmesi ve farkındalıkta ekolojik, sosyal ve değer odaklı bir değişimin gerçekleşmesi için ön koşuldur. Üniversiteler, toplumun sürdürülebilir kalkınma bilincinin oluşturulabileceği eğitim kurumlarıdır. Bununla birlikte geleceğin karar vericilerini yetiştirmekte ve yeni bilgiler üretmektedir. Üniversiteler de kendi ekolojik ayak izini üretir, bu nedenle kampüs tasarımı, yönetimi ve yönetiminde sürdürülebilirlik ilkelerinin de dikkate alınması gerekir. Diğer taraftan, bir ülkenin endüstrinin inovatif yapısı ve ekonominin rekabet gücü, o ülkenin sürdürülebilir üniversite-endüstri işbirliğine bağlıdır (Günay, 2011: 115; Günay & Çalık, 2019: 8). Bu, üniversiteler sadece ekolojik sürdürülebilirliği öğretmesi ve araştırması değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik anlamda toplumda örnek olması gerektiği anlamına gelmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan yola çıkılarak sürdürülebilir üniversiteyi; “kendi faaliyetlerini gerçekleştirirken çevresel, sosyal ve ekonomik açıdan ortaya çıkan olumsuz etkileri en aza indirmek için çalışan ve topluma sürdürülebilir bir yaşam biçimi konusunda öncülük eden yükseköğrenim kurumu” şeklinde tanımlamak mümkündür (Ağı-Günerhan & Günerhan, 2016: 55). Üniversiteler gerek öğrencileri gerekse çalışanlarıyla buldukları şehirlerde kalabalık bir nüfusa sahiptirler. Kampüsleri iç dinamikleri ve çevresiyle olan bağlantısında bulunduğu yere sağladığı faydalar kadar olumsuz etkileri de bulunabilmektedir. Bu nedenle, sürdürülebilir kalkınma olgusunda üniversitelerin, hem neden oldukları ekolojik kayıpları azaltmak, hem de topluma öncülük etme açısından rol model olmaları son derece önemlidir.

Günümüzde üniversitelerden eğitim, araştırma ve toplumsal katkı sağlayabilme kapasitesine sahip olmaları beklenmektedir (Koyuncuoğlu & Tekin, 2019: 18). Sürdürülebilirlik kavramı, doğal kaynakları koruma ve kullanım dengesi ile gelecek nesillerin hak ve çıkarlarını

bugünden gözeten bir yaklaşımı ifade etmektedir. Doğal kaynakların kısıtlı olması nedeniyle tüketimde bir dengenin kurulması gerekiyor. Bu durum hem ekonomi hem de ekoloji ile doğrudan ilişkilidir. Sürdürülebilirlik çerçevesinden bakıldığında, toplumun sorunlarına yönelik geliştirilecek çözümlerin de temelinde eğitim, araştırma ve toplumsal etki ve fayda yaratan bir ilişkiler ağının kurulması ile mümkün olacaktır. Dolayısıyla sürdürülebilirlik kavramının her üç bileşenle doğrudan ilişkisi bulunmaktadır. Bununla birlikte, bu üç bileşenin etkin olabilmesi için inovasyon, yönetim ve katılımcılığa da ihtiyaç bulunmaktadır (Şekil 1). Bu durum, üniversitelerin buna göre yapılandırılmaları gerektiği anlamına gelmektedir. Aksi takdirde, üniversiteler inovatif bilgi ve teknoloji üretmediklerinden ve yenilikçi girişimci yetiştiremediklerinden çağın gerisinde kalmakla karşı karşıya kalabilirler (Ayten, 2016: 145-146).

Şekil 1. Üçüncü Nesil Üniversiteler ve Sürdürülebilirlik

Kaynak: Ayten, 2016: 145.

Mevcut çalışma ile Türkiye'de "sürdürülebilir üniversite" konusundaki araştırmaların durumu ve eğilimleri ile ilgili literatürde var olan boşluğun doldurulması hedeflenmektedir. Üçüncü bölümde, literatür taraması doğrultusunda çalışmanın araştırma sorusu geliştirilmiştir.

3. Literatür Taraması ve Araştırmanın Sorunsalı

Lidstone (2014) yüksek lisans tez çalışmasında, daha sürdürülebilir bir topluma geçişte ve sürdürülebilir faaliyetlerinin yönetilmesinde akademisyenlerin rolünü vurgulamıştır. Çalışmada, Sürdürülebilirlik, İzleme, Değerlendirme ve Raporlama Sistemini (STARS) tamamlayan 21 Kanadalı yükseköğretim kurumunun sürdürülebilirlik politikaları ve planlarının içeriği incelenmiştir; (1) Yükseköğretim kurumlarının politikaların sürdürülebilirliği ve sürdürülebilir bir kampüsü nasıl kavramsallaştırdıkları, (2) politika ve planlarda belirtilen sürdürülebilirlik hedefleri ve (3) planlar, plan oluşturma ve tasarıma ilişkin en iyi uygulamalar nelerdir? İnceleme

sonucunda, Kanada'daki yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilirliği çevresel, ekonomik ve toplumsal yönere sahip araştırma, eğitim, operasyonlar ve toplumsal sosyal yardım alanlarını içerecek şekilde kavramsallaştırdığı tespit edilmiştir. Yükseköğretim kurumlarının sürdürülebilir politika ve planları kampüs ve tesis alanlarının çevresel yönlerini vurgularken, kampüs içi sosyal ve ekonomik hedeflere daha az yer verildiği görülmüştür.

Chawla (2015) konaklama yönetimi programları sunan Birleşik Krallık'taki üniversitelerin sürdürülebilirlik müfredatını araştırmıştır. Araştırmaya otelcilik, turizm ve etkinlik yönetimi alanlarında lisansüstü dersler veren toplam 33 devlet üniversitesi dâhil edilmiştir. Seçilen üniversitelerin resmî web sitelerinde yayınlanan bilgilere dayanılarak eğitim programı ile ilgili genel bilgiler ve modül özelliklerinin içerik analizi gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonucunda, sürdürülebilirliğin otelcilik yönetimi müfredatında önemli bir yer bulduğu belirlenmiştir. Chawla (2015) sürdürülebilirlik ile ilgili müfredatın hala çok parçalı olduğunu ve ana gündemler ile müfredatın güncellenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

Kaya, Çobanoğlu & Artvinli (2015) araştırmalarında dünyada ve Türkiye'de çevre eğitimi çalışmaları incelemiştir. Sürdürülebilir kalkınma için eğitim sürecini açıklayan bu çalışmada, konferanslar, raporlar, zirveler ve kamu kuruluşlarca yürütülen çevre eğitimine ilişkin çalışmalara ait dokümanlar incelenmiştir. İncelemelerin sonucunda, Türkiye'nin ulusal bir stratejisinin olmadığı, toplumun sürdürülebilir kalkınma konusunda bilgilendirilmesi ve bilinçlenmesi için yeteri kadar eğitim materyalinin bulunmadığı, ilk ve orta ile yükseköğretimde nitelikli eğitimlerin verilmediği tespit edilmiştir.

Razman, Abdullah, Wahid & Muslim (2017) çalışmalarında, sürdürülebilirliği sağlamak için kampüs operasyonları boyunca dünyada uygulanan mevcut uygulamaları belirleyerek konuyu incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada, 30 yeşil üniversitenin web siteleri kapsamlı bir şekilde incelendiği bir web içeriği analiz yöntemi benimsenmiştir. İnceleme sonucunda, yeşil üniversiteler tarafından sıklıkla uygulanan 31 faaliyet belirlenmiştir. Üniversitelerin çoğu tarafından sıklıkla uygulanan ortak faaliyet sırasıyla % 87 ve % 83 ile "geri dönüşümü arttırmak için çöp kutularına açıkça işaretlenmiş işaretlerin konulması" ve "elektrik üretim tesisleri kurarak kampüste elektrik üretilmesi" olduğu tespit edilmiştir.

Sürdürülebilir eğitim üzerine bir çalışma 2020 yılında Yıldırım tarafından yapılmıştır. Yıldırım (2020) araştırmasında, Türkiye'de gerçekleştirilen eğitim araştırmalarında sürdürülebilirlik fikrinin nasıl ele alındığını incelemiştir. Yıldırım araştırmasının sonucunda, sürdürülebilirlik düşüncesi bağlamında eğitim araştırmalarının 2010 yılından itibaren yoğun bir şekilde ele alındığı

nı, kavram açısından özellikle sürdürülebilir kalkınma, sürdürülebilir kalkınma için eğitim, sürdürülebilir çevre, sürdürülebilirlik eğitimi gibi kavramların ön plana çıktığını, araştırmaların daha çok durum tespitine yönelik olarak ve tarama modeliyle gerçekleştirildiğini, sürdürülebilirlik konusunun özellikle fen ve sosyal bilgiler eğitimi ile ilişkili olarak incelendiğini tespit etmiştir.

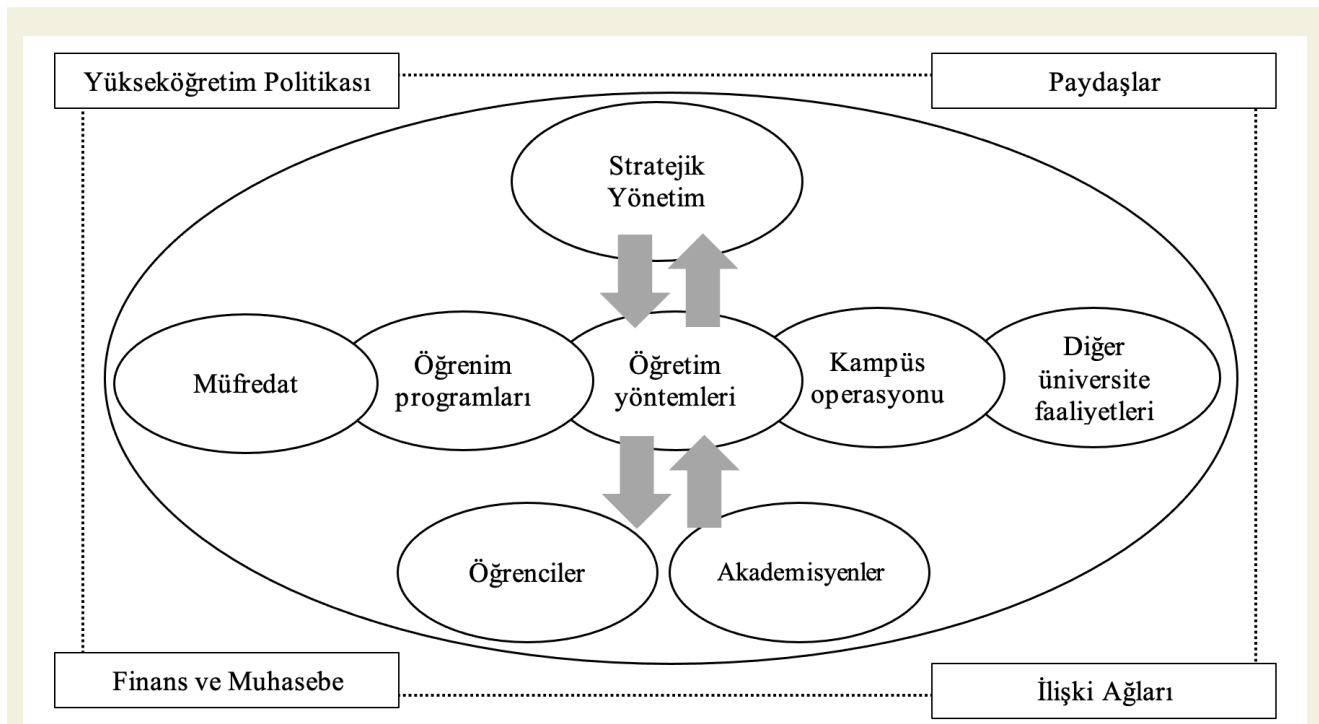
Labanauskis (2017) çalışmasında, Thomson Reuters Web of Science veri tabanında son 10 yılda “sürdürülebilir üniversite” konusundaki 66 bilimsel makalenin bulgularını gözden geçirmiştir. Araştırmanın sonucunda çerçevesini şu üç ana temaya göre belirlemiştir; (1) Üniversitelerin değişimi ve gelişimi için yönetim araçları, (2) Yeşil kampüs anlayışından üniversite kapasite geliştirmeye, (3) Sürdürülebilir kalkınma için içerik, müfredat ve eğitim. İncelemenin sonucunda, üniversitelerin sürdürülebilir gelişimini çevreleyen çevreyle ilişkili olarak iç faktörler tarafından belirlendiğini ortaya koyulmuştur. Labanauskis yapmış olduğu araştırmanın sonucunda sürdürülebilir üniversitenin temel özelliklerini Şekil 2’de gösterildiği gibi özetlemiştir.

Şekil 2, Labanauskis’in araştırmasının sonucunda ortaya çıkan üniversite faaliyetlerini göstermektedir. Labanauskis üniversitenin misyonları olan araştırma, geliştirme ve ticarileştirme “üçüncü misyonu” ve topluma katkı işlevlerini Şekil 2’de “diğer üniversite faaliyetleri” altında değerlendirmektedir. Bununla birlikte Labanauskis, üniversitelerin yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya yaklaşımlarını sağlamaları, bunları uygulamalarda birleştirmeleri gerektiğini ifade etmektedir (Labanauskis, 2017:

66). Ayrıca sürdürülebilir üniversite ile ilgili araştırmalar, sürdürülebilir kalkınmanın tüm boyutlarını; çevreyi koruma, ekonomik performans ve sosyal uyum kapsamı gerektiğini belirtmektedir. Son yıllarda temel düzeyde etkin olmayan operasyon yönetimi, diğer ifadeyle kaynak israfı bağlamında basit bir endişeden çıkıp, üniversitenin ilişkisel ağların geliştirilmesi, paydaşlar ve toplum ile ilgili tüm faaliyetlerini kapsayan ve üniversitelerin stratejik kararlarına entegre edilerek daha stratejik bir düzeye dönüştürülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Labanauskis (2017)’e göre sürdürülebilir kalkınma fikri, üniversiteler için kıt olan kaynakların yönetimi ve karşılaşılan diğer zorluklar karşısında, diğer taraftan paydaşlardan gelen gereksinim ve beklentilere yanıt vermeye çalışırken yol gösterici bir araç olarak hizmet eder. Labanauskis’e göre sürdürülebilir kalkınma fikri, üniversitelere rekabet avantajı sağlamanın yanı sıra kendilerini tanımlama ve konumlandırma konusunda yardımcı olabileceğinin altını çizmektedir (Labanauskis, 2017: 66).

Literatür taraması neticesinde, Türkiye’de “sürdürülebilir üniversite” konusunda yapılmış araştırmalarının eğilimleri ayrıntılı şekilde incelenmediği görülmektedir. Bu çalışmanın amacı, 2004-2020 yılları arasında sürdürülebilir üniversite konusunda Türkiye’de yapılmış olan lisansüstü tezlerinin mevcut durumunu konu, yöntem ve analiz teknikleri açısından incelemektir. Bu amaç doğrultusunda sürdürülebilir üniversite alanında yapılmış lisansüstü tezlerinde aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

Türkiye’de Sürdürülebilir Üniversite konulu tez çalışma-

Şekil 2. Sürdürülebilir Üniversitenin Temel Özellikleri

Kaynak: Labanauskis, 2017: 66.

larının,

- Lisansüstü düzeylerine göre dağılımı,
- Yazıldıkları dillere göre dağılımı,
- Yazıldıkları yıllara göre dağılımı,
- Yazıldığı enstitü, anabilim dalı, üniversite ve üniversite türlerine göre dağılımı,
- Araştırmacı cinsiyetlerine göre dağılımı,
- Tez danışmanlarının unvanlarına göre dağılımı,
- Ampirik çalışmalarına göre dağılımı,
- Veri toplama teknik ve araçlarına göre dağılımı,
- Örneklem kitlesine göre dağılımı,
- Veri analiz türüne göre dağılımı,
- Örneklem yöntemine göre dağılımı,
- Örneklem büyüklüğüne göre dağılımı,
- Sayfa sayısına göre dağılımı,
- Değişken sayısına göre dağılımı,
- Alt konularına göre dağılımı ve
- Sistem yaklaşımına göre alt konularına göre dağılımı nasıldır?
- Genel karakteristik özellikleri nelerdir?

Çalışmada, Türkiye'de "sürdürülebilir üniversite" konusunda yazılmış ilk tez çalışması 2004 yılında yazıldığı kabul edildiğinden 2004 ve 2020 yılları arasında yazılmış lisansüstü tezleri çalışmaya dahil edilmiştir. Al'a göre (2008) bir alanda yapılmış olan tez çalışmalarının analiz edilmesi, alanın içeriği, derinliği ve yaygınlığı hakkında genel bilgiler vermekte ve alanın genel görünümünü de ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın bulguları, konu, yöntem, analiz teknikleri ve diğer alt problemler bağlamındaki mevcut eğilimlerini sunması açısından bu alanda çalışacak araştırmacılar için önemli bir referans kaynağı olabilir. Ayrıca, çalışma ile, Türkiye'de sürdürülebilir üniversite literatüründe var olan boşluğunun doldurulmasında katkıda bulunulması hedeflenmektedir.

4. Yöntem

4.1. Araştırmanın Amacı, Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'de 2004-2020 yılları arasında "Sürdürülebilir Üniversite" konusunu ele alan yüksek lisans ve doktora tez çalışmalarındaki araştırma eğilimlerini belirlemektir. Araştırmanın kapsamını belirlerken Yükseköğretim Kurulu (YÖK)'nin Ulusal Tez Merkezi'nde erişime açık olan tezler incelenmiştir. Araştırma kapsamında toplam 74 tez çalışmasına ulaşılmıştır. Bu çalışmalar <http://www.tez.yok.gov.tr> adresinden detaylı arama sekmesinde "sürdürülebilir üniversite", "sürdürülebilir kalkınma ve Yükseköğretim", "yeşil

kampüs", "yeşil üniversite", "eko-kampüs", "ekolojik üniversite", "çevreci kampüs", "sürdürülebilir eğitim" gibi anahtar kelimelerinden herhangi biri geçen araştırmalar taranarak elde edilmiştir. Anahtar kelimeler ile ilgili ayrıntılı açıklamalar, verilerin toplanması başlığı altında detaylandırılmıştır.

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, Türkiye'de "sürdürülebilir üniversite" konusunu araştıran tüm bilimsel çalışmalardır. Araştırmanın örnekleme ise, Türkiye'de "sürdürülebilir üniversite" konusunda 2004-2020 yılları arasında erişime açık durumunda olan lisansüstü tez çalışmalarını oluşturmaktadır. Ayrıca, araştırma, yükseköğretim bağlamında sürdürülebilirlik konusundaki lisansüstü tez çalışmaları ile sınırlandırılmıştır. Örneklem seçiminde şu ölçütler kullanılmıştır:

- Lisansüstü tezlerinin araştırma konusu, "sürdürülebilir üniversite" ile ilişkili olmalıdır. Buna, üniversitenin misyonu olan eğitim-öğretim, araştırma, ticarileşme ve toplumsal katkı temaları ile sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik, çevre ve sosyal boyutları dâhil tutulmuştur.
- Lisansüstü tezleri, 2004-2020 yılları arasında YÖK'ün Ulusal Tez Merkezi'nde yayınlanmış ve izinli olmalıdır.

4.3. Araştırmanın Yöntemi

Sürdürülebilir üniversite konusunda 2004-2020 yılları arasında yazılmış tezlerinin mevcut durumunun çeşitli değişkenler çerçevesinde incelendiği bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi desenlerinden durum çalışması benimsenmiştir. Merriam (2013)'e göre durum çalışmasını sınırlı bir sistemin derinlemesine betimlendiği ve incelendiği nitel bir araştırma yaklaşımıdır. Durum çalışması, sınırlı bir sistemin işleyişi hakkında sistematik bilgi toplayarak o sistemin derinlemesine incelenmesini içeren metodolojik bir araştırma yaklaşımıdır (Chmiliar, 2010). Creswell (2007) ise durum çalışmasını, araştırmacının zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları (gözlem, görüşme, doküman, görsel-ışitsel, rapor analizi vb.) ile derinlemesine incelemek ve duruma bağlı temaların tanımlandığı nitel bir araştırma yöntemi olarak tanımlamaktadır. Hancock & Algozzine (2006)'e göre durum çalışması, kendi doğal şartlarında meydana gelen olayları zaman ve mekân kısıtlaması altında birçok veri toplama aracı kullanarak çok yönlü betimlemeye çalışan ve derinlemesine incelenen çalışmalar olarak tanımlamaktadır. Durum çalışması; durumun derinlemesine boyutsal olarak incelendiği, gerçek ortamda neler olduğuna bakıldığı ve verilerin sistematik bir şekilde toplandığı bir yöntemdir (Subaşı & Okumuş, 2017). Elde

edilen bulgular doğrultusunda durumun nedeni ve ileriki çalışmalarda nelere odaklanılması gerektiğini ortaya koymaktadır (Davey, 1991). Araştırma eğilimlerinin belirlenmesinde betimleme analiz tekniği kullanılmıştır. Bununla birlikte, sistem yaklaşımı temelinde içerik analizi tekniği kullanılarak “sürdürülebilir üniversite” alt konu dağılımının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. İçerik analizi tekniği, birçok kaynaktan elde edilen nitel verilerden anlam çıkarma süreci olarak tanımlanmaktadır (Bauer, 2003; Salanda, 2011). Yıldırım & Şimşek (2011)’e göre içerik analizi, birbirine benzeyen verileri belirli tema ve kategoriler çerçevesinde bir araya getirerek bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlemek ve yorumlamaktır.

4.4. Veri Toplama Aracı

Araştırma kapsamına alınan her bir tez MAXQDA 2020 Analytic Pro nitel veri analizi programı kullanılarak betimleme ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesinde Barratt, Choi & Li (2011) tarafından geliştirilen “Operasyon Yönetiminde Nitel Vaka Çalışmaları Yayın Sınıflama Formu”, Göktaş, Küçük, Aydemir, Telli, Arpacık, Yıldırım & Reisoğlu (2012) tarafından geliştirilen “Eğitim Teknolojileri Yayın Sınıflama Formu” ve Sözbilir & Kutu (2008) tarafından geliştirilen “Makale Sınıflama Formu” revize edilerek kullanılmıştır. Form, temel olarak sekiz bölümden oluşmaktadır: Lisansüstü düzeyi, yazdıkları dil, yazdıkları yıl, yazıldığı enstitü, anabilim dalı, üniversite, üniversite türü, araştırmacının cinsiyeti, tez danışmanın unvanı, ampirik çalışma türü, veri toplama teknik ve araçları, örneklem kitlesi, veri analiz türü, örneklem yöntemi, örneklem büyüklüğü, sayfa sayısı, değişken sayısı, alt konuları, sistem yaklaşımına göre alt konuları olmak üzere 19 kategori altında incelenmiştir. Yükseköğretim alanında çalışmaları olan 2 uzmanın görüşleri doğrultusunda form revize edilerek formun kapsam geçerliği sağlanmıştır.

Sürdürülebilir üniversite tez çalışmalarının alt konuları incelenirken, iki farklı çerçeve kullanılmıştır. Birinci çerçeve, Labanauskis (2017) çalışmasında geliştirdiği

çerçevedir. Labanauskis çalışmasında sürdürülebilir üniversite bilimsel çalışmaların konularını üç ana temaya göre belirlemiştir. Bunlar; (1) Üniversitelerin değişimi ve gelişimi için yönetim araçları, (2) yeşil kampüs anlayışından üniversite kapasite geliştirmeye, (3) sürdürülebilir kalkınma için içerik, müfredat ve eğitim. İkinci çerçeve ise, Koyuncuoğlu & Tekin (2019) tarafından geliştirilen sistem temelli üniversite modeline göre konu değerlendirilmesinin yapılmasıdır. Buna göre, (1) Çerçeve koşulları (iç çevre, yönetim), (2) Girdi boyutu, (3) Çıktı boyutu ve (4) Geri bildirim temaları ile konu değerlendirmesi yapılmıştır. Tez çalışmalarının alt konularını değerlendirirken bu iki yaklaşımın kullanılmasının nedeni, araştırmacının sonunda farklı bakış açılarıyla farklı çıkarımlar elde edebilmektir.

4.5. Verilerin Toplanması

Çalışmanın bu kısmında lisansüstü tez çalışmalarının seçim süreci açıklanacaktır. İkinci adımda seçilen tezlerin kodlanması ve temaların oluşturulması detaylandırılacaktır.

Araştırmada kullanılan veriler, Yüksek Öğrenim Kurulu’nun Ulusal Tez Veri Tabanında yer alan ve 2004-2020 yılları arasında yayınlanan yüksek lisans ve doktora tezlerinden oluşmuştur. Sürdürülebilir üniversite konusunda ilk tez çalışması 2004 yılında yapıldığı varsayılmıştır. Bu nedenle başlangıç tarihi olarak 2004 yılı kabul edilmiştir. Anahtar kelimeleri belirlemeden önce konuyla ilgili ayrıntılı literatür taraması yapılmıştır. Literatüre dayanarak bazı anahtar kelimeler belirlenmiştir. Tablo 1 hangi anahtar kelimelerin kullanıldığını ayrıntılı şekilde göstermektedir.

Anahtar kelime olarak sırasıyla [(sürdürülebilir kalkınma) VE (üniversite)], [(sürdürülebilir kalkınma) VE (yükseköğretim)], [(sürdürülebilir üniversite)], [(sustainable university)], [(sürdürülebilirlik) VE (yükseköğretim)], [(sürdürülebilirlik) VE (üniversite)], [(yükseköğretimde sürdürülebilirlik)], [(kurumsal dönüşüm) VE (yükseköğretim)], [(kurumsal dönüşüm) VE (üniversite)], [(sürdürülebilir eğitim)], [(sürdürülebilir yönetim)], [(yeşil kampüs)], [(yeşil üniversite)], [eko-kampüs], [ekolojik üniversite],

Tablo 1. Tezlere Erişmek İçin Kullanılan Anahtar Kelimeler ve Ulaşılan Tez Sayısı

Anahtar kelime	İznil	İzinsiz	Anahtar kelime	İznil	İzinsiz
Sürdürülebilir kalkınma ve üniversite	19	1	Yeşil kampüs	8	0
Sürdürülebilir kalkınma ve yükseköğretim	1	0	Yeşil üniversite	5	0
Sürdürülebilir üniversite	4	0	Organizasyonel değişim yönetimi	3	0
Sustainable university	5	0	Sürdürülebilir kalkınmanın uygulanması	2	0
Sürdürülebilirlik ve yükseköğretim	13	0	Çevreci üniversite	1	0
Sürdürülebilirlik ve üniversite	69	0	Çevreci kampüs	1	0
Yükseköğretimde sürdürülebilirlik	0	0	Çevreci eğitim	0	0
Kurumsal dönüşüm ve yükseköğretim	0	0	Eko-kampüs	0	0
Kurumsal dönüşüm ve üniversite	1	0	Ekolojik üniversite	0	0
Sürdürülebilir eğitim	8	0	Ekolojik kampüs	0	0
Sürdürülebilir yönetim	29	4	Sürdürülebilir kalkınma entegrasyonu	0	0

[ekolojik kampüs], [çevreci üniversite], [çevreci kampüs], [çevreci eğitim], [sürdürülebilir kalkınmanın uygulanması], [sürdürülebilir kalkınma entegrasyonu], [organizasyonel değişim yönetimi] yazılmış ve tüm alanlarda (tez adı, konu, dizin, özet) tarama yapılmıştır. Lisansüstü tez çalışmaları seçim sürecini Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 3. Lisansüstü Tez Çalışmalarının Seçme Süreci

Şekil 3'te görüldüğü üzere, belirlenen anahtar kelimeler ile önce 173 lisansüstü teze ulaşılmıştır. Yüksek lisans tez dosyaları "YL-Yazıldığı Yıl-Tez Başlığı" ve doktora tez dosyaları "DR-Yazıldığı Yıl-Tez Başlığı" olarak isimlendirilmiştir. Önce tekrar eden tezler havuzdan çıkartılmıştır (n=62). İkinci adımda, tez çalışmaların özetlerinden derinlemesine incelenmesi mümkün olmayacağından izinli olmayan tezler veri havuzundan çıkartılmıştır (n=5). Daha sonra tezler, araştırmanın ölçütleri (ilk yazılan tez 2004 yılında yapıldığı kabul edildiğinden 2004-2020 yılları arasında yazılan kampüs, eğitim-öğretim, araştırma ve toplumsal katkı) çerçevesinde değerlendirilmiştir. Sonuç olarak veri havuzu, 58 adet yüksek lisans ve 16 adet doktora tezi olmak üzere toplam 74 adet lisansüstü teze oluşmuştur. Sürdürülebilir üniversite tez çalışmalarının araştırma eğilimleri, çalışmanın bulgular kısmında ayrıntılı şekilde sunulmuştur.

4.6. Kodlama ve Temalar

74 tez çalışmasının seçiminden sonra, anahtar kelimeler ve tez çalışmalarının içeriği gözden geçirilmiştir. Kodlamalar şu kriterlerden belirlenmiştir (Barratt vd., 2011: 334; Göktaş vd., 2012: 193; 198-199; Sözbilir & Kutu, 2008: 22): Lisansüstü düzeyi, yazdıkları dil, yazdıkları yıl, yazıldığı enstitü, anabilim dalı, üniversite, üniversite türü, araştırmacının cinsiyeti, tez danışmanın unvanı, ampirik çalışma türü, veri toplama teknik ve araçları,

örneklem kitlesi, veri analiz türü, örnekleme yöntemi, örneklem büyüklüğü, sayfa sayısı, değişken sayısı, alt konuları, sistem yaklaşımına göre alt konuları ve genel karakteristik özellikleri (üç fonksiyondan en az birine odaklanma; eğitim-öğretim, araştırma ve toplumsal katkı / çerçeve koşulları, girdi ve çıktı). Bu parametrelere göre seçilen tez çalışmaları oluşturulan temalardan birine atanmıştır.

4.7. Verilerin Analizi

Toplanan tezler betimleme ve içerik analizine tabi tutulmuştur. Betimleme yaklaşımında, analize başlamadan önce temalar belirlenir (Yıldırım & Şimşek, 2013). İçerik analizi yaklaşımında ise, bir çerçeve bulunmaz, metnin içeriği analiz edilerek bu çerçevenin belirlendiği bir süreci ifade etmektedir (Koyuncuoğlu, 2020). Bu çalışmada sürdürülebilir üniversite modeli geliştirirken bu iki yaklaşım da benimsendiğinden karma nitel veri analizi uygulanmıştır. Kodları belirleyebilmek için önce konuyla ilgili literatür taraması yapılmıştır. Araştırma konusuyla ilgili dünyadan ve Türkiye'den birçok araştırma incelenmiştir. Daha sonra lisansüstü tez çalışmalarında hangi parametrelere bakılabileceği belirlenmiştir. Bazı kodlar ise analiz esnasında oluşturulmuştur. Tezlerin inceleme sürecinde betimsel yaklaşım benimsenmiştir. Bir sonraki adımda sistem yaklaşımı temelinde sürdürülebilir üniversite modeli geliştirmek üzere karma (betimleme ve içerik analizi) nitel veri analizi uygulanmış ve modelle dayanarak alt konular belirlenmeye çalışılmıştır. Bir sonraki adımda, tez çalışmalarının konularını, bu model temelinde irdelenmiştir. Son olarak, belirlenen kategoriler doğrultusunda tez çalışmaları incelendikten sonra veriler tablolaştırılmıştır. Verilerin analizinde frekans ve yüzde değerleri kullanılmış ve elde edilen bulguların sunulmasında grafik ve tablolardan faydalanılmıştır.

4.8. Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel çalışmalarda veri toplama aracının araştırma sorularına etkili bir şekilde cevap verebilecek nitelikte olmasıdır. Bu uyum geçerlilik ve güvenilirlik ile sağlanmaktadır (Ayazlar, 2015: 63). Nitel araştırmalarda geçerlilik, belirlenen ölçüm aracının ölçmek istenen özelliğin ölçüm amacına yönelik doğru bilgi verme derecesini ifade etmektedir. Geçerlilik bir sonuç değil, araştırmacının elde ettiği verilerin sürekli olarak gözden geçirdiği, ölçümlerinde gerekli düzeltmeleri yaptığı ve geçerliliğini artırmak için önlemler aldığı bir süreçtir. Araştırmada uygulanan analizler ve elde edilen bulguların değeri, "geçerliliğe" bağlıdır (a.g.e.: 68). İç geçerlilik, araştırmacının veri toplama sürecinden analiz sürecine kadar tüm basamaklarda tutarlı olması ve gerçek durumu yansıtmayı yansıtmadığı ile ilgilidir (Yıldırım & Şimşek, 2016: 270). Dış geçerlilik ise, araştırma sonuçlarının benzer ortamlara ve durumlara genellenebiliyor olmasını ifade etmektedir (Yıldırım &

Şimşek, 2016: 271). Nitel araştırmalarda genel doğrunun ne olduğunu bulmak yerine, araştırmacı dikkatli ve titiz bir şekilde belirli ya da özgün olanı derinlemesine anlamaya çalışır (Merriam, 2015: 215). Merriam (2015: 211)'e göre güvenilirlik, elde edilen bulguların tekrar edilebilirliği ile ilgilidir. Ancak Merriam (2015: 212) nitel araştırmalar için bu durumu şöyle izah etmektedir; “Başkalarının da aynı sonuca ulaşması değil, araştırmacının topladığı verileri gören ve ulaştığı sonuçları inceleyen başkalarının da onlardan bir anlam çıkarmasını, tutarlı ve güvenilir bulması”dır. Dolayısıyla nitel araştırmalarda mesele araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği değil, araştırma bulguların verilerle tutarlı olup olmadığıdır. Diğer bir ifadeyle, araştırma bulguları verilerle tutarlı ise, bu durumda araştırma güvenilir olarak görülebilir (Merriam, 2015: 213). Yıldırım & Şimşek (2016)'e göre nitel araştırmalarda *güvenirlik*, araştırılan olgunun olabildiğince yansız gözlemlenmesi ve olduğu gibi sunulması anlamına gelmektedir. *Dış güvenilirlikte*, araştırmacı kendi konumunu gözlemci olarak görür ve olay ya da durumu olabildiğince yansız gözlemler. İç güvenilirlikte, araştırmacı araştırma bulgularını yorum katmadan okuyucuya okuma fırsatı verir ve daha sonra elde edilen veriye göre değerlendirme fırsatı sağlar (Koyuncuoğlu, 2020: 87). Diğer taraftan, nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenilirlik önemli ölçüde araştırmacı etiğine bağlı olduğu söylenebilir (Merriam, 2015: 220).

Bu çerçevede çalışmanın geçerliliği ve güvenilirliğini test etmek için uygulanan iki strateji iç ve dış geçerlilik ve güvenilirlik kontrolleri sağlanmıştır. İç geçerlilik kapsamında; Hazırlanan Sınıflama Formu kapsam geçerliliğini sağlamak amacıyla iki uzmanın görüşüne başvurulmuştur. Ayrıca araştırmacı, veri toplama sürecinde elde ettiği verileri sürekli olarak gözden geçirmiş ve gerekli görülmesi durumunda Sınıflama Formunda düzeltmelerde bulunmuştur. *Dış geçerlilik* kapsamında; araştırmanın veri kaynağını, sınırlılıkları, örneklem tekniği ve örneklem ölçütleri ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. İç güvenilirliğin sağlanması için elde edilen bulgular yorum katmadan olduğu gibi sunulmuştur. Araştırma sonuçlarının teyit edilmesi için veriler iki uzman tarafından kodlanmış ve karşılaştırılmıştır. Miles & Huberman (1994) araştırma güvenilirlik formülü kullanılarak araştırmanın güvenilirliği %89 uyum yüzdesi olarak hesaplanmıştır. Şencan'a (2005) göre bu oranın % 75 olması beklenmektedir. *Dış güvenilirliğin* sağlanmasında, benzer araştırmalarda benzer sonuçlara ulaşılabilmesi için kavramsal çerçeve, veri kaynağı, veri toplama aracı, veri analizi, varsayımlar, sınırlılıklar ve araştırma süreci özenle ayrıntılı şekilde açıklanmıştır. Ayrıca veri toplama sürecinde araştırmaya dâhil edilen tez çalışmaları altı aylık bir dönemde iki kere taranmış ve tekrar incelenmiştir.

5. Bulgular

Çalışmanın bu kısmında, betimleme ve içerik analizi karma yöntemi ile sürdürülebilir üniversite konusunu araştıran 74 tez çalışmasının incelenmesi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Sürdürülebilir üniversite bağlamında yapılmış olan toplamda 74 adet tez çalışmasının lisansüstü düzeyleri, yazıldıkları dil, yıllara göre dağılımı, enstitüler, üniversiteler, ait oldukları anabilim dalları, araştırmacıların cinsiyetleri, tez danışmanlarının unvanları, tezlerin araştırma yöntemleri ve teknikleri ile uygulama alanları incelenmiştir.

Tezlerin Lisansüstü Düzeylerine Göre Dağılımları

Sürdürülebilir üniversite konusunu araştıran tez çalışmalarının lisansüstü düzeylerine göre dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. Sürdürülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarının Lisansüstü Düzeylerine Göre Dağılımları

Lisansüstü Düzeyi	f	%
Yüksek Lisans	58	78
Doktora	16	22
Toplam	74	100

Tablo 2 incelendiğinde, 2004-2020 tarihler arasında yapılan lisansüstü tez çalışmalarının %78'in (58 adedinin) yüksek lisans düzeyinde ve yaklaşık %22'nin (16 adedinin) doktora düzeyinde olduğu görülmektedir.

Tezlerin Yazıldıkları Dillere Göre Dağılımları

Sürdürülebilir üniversite konusunda yapılmış olan tez çalışmalarının yazıldıkları dile göre dağılımları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Sürdürülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarının Yazıldıkları Dillere Göre Dağılımı

Yazıldığı Dil	İngilizce	Türkçe	Toplam
Yüksek Lisans	15	43	58
Doktora	2	14	16
Toplam	17 (%23)	57 (%77)	74

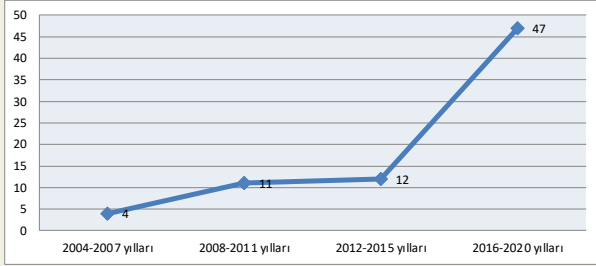
Tablo 3'te görüldüğü üzere, incelenen tezlerin 2 farklı dilde yazıldığı görülmektedir. Yüksek lisans düzeyinde yazılmış olan tezlerden 15 adedi İngilizce, 43 adedi ise Türkçe dilinde yazılmıştır. Doktora düzeyinde hazırlanan tezlerden sadece 2 adedi İngilizce, geriye kalan 14 adedi Türkçe dilinde yazılmıştır. Tez çalışmalarının %77'sinin Türkçe dilinde yazılmıştır. İngilizce dilinde yazılmış tezlerin oranı ise %23'dür.

Tezlerin Yıllara Göre Dağılımları

Sürdürülebilir üniversite konusunda yapılmış olan tez çalışmalarının yazıldıkları yıla göre dağılımı Tablo 4 ve Grafik 1'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Sürdürülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarının Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar	Tez Sayısı	Yüzde
2016-2020 yılları	47	64
2012-2015 yılları	12	16
2008-2011 yılları	11	15
2004-2007 yılları	4	5
Toplam	74	100

Grafik 1. Sürdürülebilir Üniversite Tezlerinin Yıllara Göre Dağılımı

Tablo 4 ve Grafik 1’de görüldüğü üzere, 2004 yılından başlayarak 2004-2007 yılları arasında 4, 2008-2011 yılları arasında 11, 2012-2015 yılları arasında 12 ve 2016-2020 yılları arasında 47 adet sürdürülebilir üniversite konusu ile ilgili tez yazılmıştır. 2015 yılına kadar sürdürülebilir üniversite konusu üzerine yazılmış tez çalışmalarının sayısı 27 iken, 2016-2020 yılları arasında yapılmış tez çalışmalarının sayısında önemli ölçüde artış gösterdiği görülmektedir. Ayrıca grafikte göze çarpan diğer bir husus ise, sürdürülebilir üniversite konusunun çalışıldığı tezlerin 2004 yılından itibaren kademeli olarak artarak son 5 yılda tez çalışmalarının bir önceki döneme göre yaklaşık olarak 4 kat artış göstermesidir.

Tezlerin Yazıldıkları Enstitülere Göre Dağılımı

Sürdürülebilir üniversite konusundaki tez çalışmalarının yazıldıkları enstitülere göre dağılımı Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde, lisansüstü tezlerin 5 farklı enstitüde yazıldığı görülmektedir. Buna göre, sürdürülebilir üniversite konusunda yazılan yüksek lisans tezleri en çok sırasıyla Fen Bilimleri, Sosyal Bilimleri ve Eğitim Bilimleri enstitüleri bünyesinde, doktora tezleri ise en çok sı-

Tablo 5. Sürdürülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarının Yazıldıkları Enstitülere Göre Dağılımı

Enstitüler	Doktora	Yüksek Lisans	Toplam	Yüzde
Çevre Bilimleri	0	1	1	1,4
Sosyal Bilimleri	6	21	27	36,5
Eğitim Bilimleri	7	11	18	24,2
Fen Bilimleri	2	25	27	36,5
Sağlık Bilimleri	1	0	1	1,4
Toplam	16	58	74	100

rasyyla Eğitim Bilimleri, Sosyal Bilimleri ve Fen Bilimleri enstitüleri bünyesinde yazılmıştır. Genel olarak bakıldığında, tezler %36,5 ile Fen Bilimleri, %36,5 ile Sosyal Bilimleri ve %24,2 ile Eğitim Bilimleri enstitülerinde yazılmıştır.

Tezlerin Yazıldığı Üniversite ve Üniversite Türlerine Göre Dağılımları

Sürdürülebilir üniversite konulu tez çalışmalarının ya-

Tablo 6. Sürdürülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarının Yazıldığı Üniversitelere Göre Dağılımı

Üniversiteler	2004-2015	2016-2020	Yüksek	Doktora	Toplam
1 Orta Doğu Teknik Üni.	3	6	7	2	9
2 Dumlupınar Üniversitesi	3	1	3	1	4
3 İstanbul Teknik Üniversitesi	4	0	4	0	4
4 Gazi Üniversitesi	3	0	1	2	3
5 Hacettepe Üniversitesi	1	2	2	1	3
6 Abant İzzet Baysal Üniv.	0	2	1	1	2
7 Akdeniz Üniversitesi	0	2	2	0	2
8 Ankara Üniversitesi	2	0	0	2	2
9 Boğaziçi Üniversitesi	0	2	2	0	2
10 Ege Üniversitesi	0	2	1	1	2
11 Erciyes Üniversitesi	1	1	2	0	2
12 İstanbul Üniversitesi	1	1	2	0	2
13 Maltepe Üniversitesi	1	1	2	0	2
14 Marmara Üniversitesi	1	1	1	1	2
15 Kastamonu Üniversitesi	0	2	1	1	2
16 Uludağ Üniversitesi	1	1	2	0	2
17 Artvin Çoruh Üniversitesi	1	0	1	0	1
18 Atatürk Üniversitesi	0	1	1	0	1
19 Avrasya Üniversitesi	0	1	1	0	1
20 Bahçeşehir Üniversitesi	0	1	1	0	1
21 Çanakkale Üniversitesi	0	1	1	0	1
22 Eskişehir Osmangazi Üniv.	1	0	1	0	1
23 Fırat Üniversitesi	0	1	1	0	1
24 Galatasaray Üniversitesi	0	1	1	0	1
25 Haliç Üniversitesi	0	1	1	0	1
26 İbn Haldun Üniversitesi	0	1	1	0	1
27 İnönü Üniversitesi	0	1	0	1	1
28 İstanbul Aydın Üniversitesi	0	1	1	0	1
29 İstanbul Üniversitesi	0	1	0	1	1
30 İstanbul Yeni Yüzyıl Üniv.	0	1	1	0	1
31 Kafkas Üniversitesi	1	0	1	0	1
32 Karadeniz Teknik Üniversitesi	0	1	0	1	1
33 Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi	1	0	1	0	1
34 Konya Teknik Üniversitesi	0	1	1	0	1
35 KTO Karatay Üniversitesi	0	1	1	0	1
36 Mehmet Akif Ersoy Üniv.	0	1	1	0	1
37 Mersin Üniversitesi	0	1	1	0	1
38 Namık Kemal Üniversitesi	1	0	1	0	1
39 Okan Üniversitesi	0	1	1	0	1
40 Ondokuz Mayıs Üni.	0	1	0	1	1
41 Pamukkale Üniversitesi	0	1	1	0	1
42 Süleyman Demirel Üni.	1	0	1	0	1
43 Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi	0	1	1	0	1
44 Ufuk Üniversitesi	0	1	1	0	1
45 Yıldız Teknik Üniversitesi	0	1	1	0	1
Toplam	27	47	58	16	74

zıldığı üniversiteler ve üniversite türüne göre dağılımlarını Tablo 6 ve Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. Tezlerin Yazıldığı Üniversite Türlerine Göre Dağılımı

Üniversite Türü	Yüksek Lisans	Doktora	Tez Sayısı	Yüzde
Devlet Üniversitesi	48	16	64	86,50
Vakıf Üniversitesi	10	0	10	13,50
Toplam	58	16	74	100,00

Tablo 6 incelendiğinde, tezlerin en çok sırasıyla Orta Doğu Teknik Üniversitesi (9 adet), Dumlupınar Üniversitesi (4 adet), İstanbul Teknik Üniversitesi (4 adet), Gazi Üniversitesi (3 adet) ve Hacettepe Üniversitesi (3 adet) üniversitelerinde yapıldığı belirlenmiştir. 2’şer tez ile alfabetik sıraya göre Abant İzzet Baysal, Akdeniz, Ankara, Boğaziçi, Ege, Erciyes, İstanbul, Maltepe, Marmara, Kastamonu, Uludağ Üniversiteleri bünyesinde yapıldığı görülmektedir. Artvin Çoruh, Atatürk, Avrasya, Bahçeşehir, Eskişehir Osmangazi, Fırat, Galatasaray, Haliç, İbn Haldun, İstanbul Aydın, İstanbul, Kafkas, Karadeniz Teknik, Karamanoğlu Mehmetbey, Konya Teknik, KTO Karatay, Mehmet Akif Ersoy, Mersin, Namık Kemal, Okan, Ondokuz Mayıs, Pamukkale, Süleyman Demirel, Tokat Gaziosmanpaşa, Yıldız Teknik Üniversitelerinde 1’er adet tez çalışması yapılmıştır. Ayrıca, 45 üniversitede sürdürülebilir üniversite konusunun lisansüstü tez çalışmaları kapsamında araştırıldığı görülmektedir. Tablo 7 incelendiğinde, tezlerin 64 adedinin devlet üniversitelerinde ve 10 adedin vakıf üniversitelerinde yazıldığı anlaşılmaktadır.

Tezlerin Yazıldığı Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Sürdürülebilir üniversite konusunu araştıran tez çalışmalarının yazıldığı anabilim dallarına göre dağılımı Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8 incelendiğinde, tez çalışmalarının 34 farklı anabilim dalı bünyesinde yazıldığı görülmektedir. İncelenen tez çalışmaları 9 adet ile en fazla İşletme Anabilim Dalı’nda yazılmıştır. 6 adet tez çalışması ile Eğitim Bilimleri ve İlköğretim anabilim dalları ikinci sırada yer almaktadır. Sürdürülebilir üniversite tezleri, Mimarlık Anabilim Dalı’nda 5 kez, Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Anabilim Dalı’nda 4 kez, Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı ve Matematik ve Fen Bilimleri Anabilim dallarında 3’şer kez yazıldığı görülmektedir. Genel olarak, sürdürülebilir üniversite konusunu araştıran tezler en çok sırasıyla İşletme, Eğitim Bilimleri, Mimarlık ve Kamu Yönetimi anabilim dallarında yazıldığı belirlenmiştir.

Tez Araştırmacılarının Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Sürdürülebilir üniversite konusundaki tez çalışmaları hazırlayan araştırmacıların cinsiyetlerine göre dağılımı Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 8. Tez Çalışmalarının Yapıldığı Anabilim Dallarına Göre Dağılımı

Anabilim Dalları	Tez Sayısı
1 İşletme Anabilim Dalı	9
2 Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı	6
3 İlköğretim Anabilim Dalı	6
4 Mimarlık Anabilim Dalı	5
5 Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanlar Anabilim Dalı	4
6 Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı	3
7 Kamu Yönetimi Anabilim Dalı	3
8 Matematik ve Fen Bilimleri Anabilim Dalı	3
9 Çevre Bilimleri Anabilim Dalı	2
10 Endüstri Mühendisliği Anabilim Dalı	2
11 Endüstriyel Tasarım Anabilim Dalı	2
12 Güzel Sanatlar Anabilim Dalı	2
13 İktisat	2
14 Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı	2
15 Sosyoloji Anabilim Dalı	2
16 Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı	2
17 Avrupa Birliği Anabilim Dalı	1
18 Ekonometri Anabilim Dalı	1
19 Enerji Sistemleri Mühendisliği Anabilim Dalı	1
20 Grafik Ana Sanat Dalı	1
21 Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı	1
22 İç Mimarlık ve Tasarım Anabilim Dalı	1
23 İnşaat Mühendisliği Anabilim Dalı	1
24 İş Sağlığı ve Güvenliği	1
25 Kentsel ve Bölgesel Planlama Anabilim Dalı	1
26 Mekânsal Planlama ve Tasarım Anabilim Dalı	1
27 Malzeme Bilimi ve Mühendisliği Anabilim Dalı	1
28 Orman Mühendisliği Anabilim Dalı	1
29 Peyzaj Mimarlık Anabilim Dalı	1
30 Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı	1
31 Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı	1
32 Sosyal Çevre Anabilim Dalı	1
33 Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı	1
34 Uluslararası İşletmecilik Anabilim Dalı	1
Toplam	74

Tablo 9. Sürdürülebilir Üniversite Konusunda Tez Hazırlayan Araştırmacıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Araştırmacının Cinsiyeti	Doktora	Yüksek Lisans	Toplam
Kadın	11	40	51
Erkek	5	18	23
Toplam	16	58	74

Tablo 9 incelendiğinde, yüksek lisans düzeyinde yazılan tezlerin 40 adedi kadın araştırmacılar, 18 adedi erkek araştırmacılar tarafından yazıldığı görülmektedir. Doktora düzeyinde ise, 11 kadın araştırmacı ve 5 erkek araştırmacı sürdürülebilir üniversite konusunu araştır-

mışlardır.

Tez Danışmanlarının Unvanlarına Göre Dağılımı

Südrülebilir üniversite konusunda yürütülen lisansüstü tezlerinin danışman unvanlarına göre dağılımı Tablo 10'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Südrülebilir Üniversite Konulu Tez Çalışmalarının Danışmanlarının Unvanlarına Göre Dağılımı

Danışman Unvanı	Tez Sayısı	Yüzde
Prof. Dr.	37	50
Doç. Dr.	18	24
Dr. Öğretim Üyesi	19	26
Toplam	74	100

Tablo 10 incelendiğinde, südrülebilir üniversite konusunu araştıran tezlerde danışman unvanlarının %50 oranında profesör (37), %24 oranında doçent (18) ve %26 oranında doktor öğretim üyesi (26) olduğu görülmektedir.

Tezlerin Araştırma Yöntemine Göre Dağılımı

Südrülebilir üniversite ile ilgili lisansüstü tez çalışmalarının araştırma deseni ve yöntemine göre dağılımları Tablo 11 ve Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 11. Südrülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarının Araştırma Desenine Göre Dağılımı

Araştırma Deseni	Tez Sayısı	Yüzde
Kavramsal - Teorik çalışmalar	7	9,5
Ampirik - Görgül çalışmalar	67	90,5
Toplam	74	100,00

Tablo 12. Südrülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarının Araştırma Yaklaşımlarına Göre Dağılımı

Araştırma Yöntemi	Tez Sayısı	Yüzde
Nitel yaklaşım	36	48,6
Nicel yaklaşım	17	23,0
Karma yaklaşım	14	19,0
Literatür taraması	7	9,4
Toplam	74	100,00

Tablo 11 incelendiğinde, südrülebilir üniversite konusunda yazılan tezlerin %9,5 oranında kavramsal teorik çalışmalardan ve %90,5 oranında ampirik (görgül) çalışmalardan oluştuğu görülmektedir. İncelenen lisansüstü tezlerin %48,6 gibi bir oranla 36 adedinde nitel yöntem kullanıldığı görülmektedir (Tablo 12). Nicel yöntem kullanılan tezler ise, %23 oranla 17 adettir. Karma yöntemin kullanıldığı tez çalışmalar ise, %19 oranla 14'tür. Literatür taraması gerçekleştiren tezler, %9,4 oranla 7 adet olduğu belirlenmiştir.

Tezlerin Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Südrülebilir üniversite konusunda çalışılan lisansüstü

tezlerinin veri toplama araçlarına göre dağılımı Tablo 13'te gösterilmiştir.

Tablo 13. Südrülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarının Veri Toplama Teknik ve Araçlarına Göre Dağılımı

Veri Toplama Aracı	Tez Sayısı
Doküman analizi	32
Mülakat	25
Anket	24
Ölçek	13
Literatür taraması	7
Gözlem	4
Örnek olay	4
Odak grup	3

Tablo 13 incelendiğinde, tez çalışmalarında 8 farklı veri toplama aracı kullanıldığı görülmektedir. İncelenen tezlerde, bazı tez çalışmalarında birden çok veri toplama aracının kullanıldığı belirtilmelidir. En sık kullanılan veri toplama tekniğinin sırasıyla doküman analizi (32), mülakat (25), anket (24) ve ölçek (13) olduğu görülmektedir. Anket katılımcılardan görüş almak için ve genellikle araştırmacı tarafından oluşturulan bir veri toplama aracıdır. Ölçek ise, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış ve tutum, algı, farkındalık, öz-yetenlik gibi herhangi bir özelliği ölçmeye yarayan ölçme aracıdır. En az kullanılan veri toplama teknikleri ise, literatür taraması (7), gözlem (4), örnek olay (3) ve odak grup (3)'dür.

Tezlerin Veri Analiz Yöntemlerine Göre Dağılımı

Südrülebilir üniversite konusundaki tez çalışmalarının veri analiz yöntemlerine göre dağılımı Tablo 14'te gösterilmiştir.

Tablo 14. Südrülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarının Veri Analiz Yöntemine Göre Dağılımı

Veri Analiz Yöntemi	Tez Sayısı
Betimsel	38
Çıkarımsal	27
İçerik analizi	24
Karma	13
Literatür taraması	7

Tezlerin veri analiz yöntemine bakıldığında, 38 adedinde betimsel, 27 adedinde çıkarımsal, 24 adedinde içerik analizi yöntemleri kullanılarak araştırmaların yapıldığı görülmektedir (Tablo 14). Tezlerin 13 adedinde karma ve literatür taraması kategorisinde bulunan tez sayısı ise 7'dir.

Tezlerin Örneklem Kitesine Göre Dağılımı

Südrülebilir üniversite konusundaki tez çalışmalarının örneklem kitesine göre dağılımı Tablo 15'te gösterilmiştir.

Tablo 15. Sürdürülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarının Örneklem Kitesine Göre Dağılımı

Örneklem kitlesi	Tez Sayısı
Öğrenciler	27
Akademisyenler	10
Akademisyen ve idari personel	9
Öğrenci ve mezun	2
Diğer (işletme, üniversite vb.)	19
Katılımcı bulunmayan	7
Toplam	74

Tezlerin örneklem kitlesine bakıldığında 27 adedinde öğrenciler, 10 adedinde akademisyenler, 9 adedinde akademisyen ve idari personel üzerine araştırmaların yapıldığı görülmektedir (Tablo 15). Tezlerin 19 adedinde diğer örneklem kitleleri (işletme, üniversite vb.) dikkate alınmıştır. Tezlerin 7 adedinde örneklem kitlesinin bulunmadığı belirlenmiştir.

Tezlerin Veri Analiz Türüne Göre Dağılımı

Sürdürülebilir üniversite konusundaki tez çalışmalarının veri analiz türüne göre dağılımı Tablo 16'da gösterilmiştir.

Tablo 16. Sürdürülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarının Veri Analiz Türüne Göre Dağılımı

Analiz Türü	Tez Sayısı
Frekans	16
Korelasyon	12
T-testi	12
Regresyon	10
Ki-kare	10
Faktör Analizi	8
ANOVA	7
MANOVA	2
Man Withney U	2
YEM	2
Panel Veri Analizi	2
Finansal analiz	1
Friedman testi	1
Konjoint Analizi	1
Kodlanmamış Belgeler	42

Tablo 16 incelendiğinde, sürdürülebilir üniversite konusundaki tez çalışmalarda en çok sırasıyla frekans, korelasyon, t-testi, regresyon, ki-kare, faktör analizi ve ANOVA veri analiz teknikleri kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca 42 tezde Tablo 16'da geçen analiz tekniklerinin kullanılmadığı anlaşılmaktadır.

Tezlerin Örneklem Yöntemine Göre Dağılımı

Sürdürülebilir üniversite konusunda yazılmış tez çalışmalarının örneklem yöntemine göre dağılımı Tablo

17'de gösterilmiştir.

Tablo 17. Sürdürülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarının Örneklem Yöntemine Göre Dağılımı

Örneklem Yöntemi	Tez Sayısı
Amaçlı örneklem	39
Kolayda örneklem	8
Küme örneklem	1
Maksimum çeşitlilik örneklem	5
Tabakalı örneklem	2
Tesadüfi örneklem	4
Ölçüt örneklem	2
Belirtilmemiş / Örneklem yok	27

Tablo 17 incelendiğinde, sürdürülebilir üniversite konulu lisansüstü tezlerde 7 örneklem yöntemi kullanıldığı görülmektedir. Tezlerde en çok amaçlı örneklem yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca incelenen tez çalışmalarında birden çok örneklem yönteminin benimsendiği de görülmektedir. Diğer taraftan tez çalışmalarının 22 adedinde örneklem yöntemi ya belirtilmemiş ya da bir örneklem kullanılmamıştır.

Tezlerin Örneklem Büyüklüğüne Göre Dağılımı

Sürdürülebilir üniversite konusunda yazılmış tez çalışmalarının örneklem büyüklüğüne göre dağılımı Tablo 18'de gösterilmiştir.

Tablo 18. Sürdürülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarının Örneklem Büyüklüğüne Göre Dağılımı

Örneklem Büyüklüğü	Tez Sayısı
1-100	27
101-200	6
201-300	2
301-400	1
401-500	1
501 ve üzeri	9
Belirtilmemiş / Örneklem yok	28

Tablo 18 incelendiğinde, sürdürülebilir üniversite ile ilgili tez çalışmalarda örneklem büyüklüğünü en çok sırasıyla 1-100, 501 ve üzeri ve 101 ile 200 örneklem oluşturduğu görülmektedir. Diğer taraftan tez çalışmalarının 28 adedinde örneklem büyüklüğü ya belirtilmemiş ya da örneklem kullanılmamıştır.

Tezlerin Sayfa Sayısına Göre Dağılımı

Sürdürülebilir üniversite konusunda yazılmış lisansüstü tezlerinin sayfa sayısına göre dağılımı Tablo 19'da gösterilmiştir.

Tablo 19 incelendiğinde, sürdürülebilir üniversite konu-

Tablo 19. Sürdürülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarının Sayfa Sayısına Göre Dağılımı

Sayfa Sayısı	Tez Sayısı
1-100	11
101-200	39
201-300	18
301-400	5
401-500	1
Toplam	74

sundaki tez çalışmalarının 11 adedinde 100 sayfadan az olduğu görülmektedir. Tez çalışmalarının birçoğu (50 adedinde) 200 sayfanın altında olduğu görülmektedir. Diğer taraftan 200 sayfanın üzerinde olan tez sayısı ise 24'tür.

Tezlerin Değişken Sayısına Göre Dağılımı

Sürdürülebilir üniversite konusunda yazılmış lisansüstü tezlerinin değişken sayısına göre dağılımı Tablo 20'de gösterilmiştir.

Tablo 20. Sürdürülebilir Üniversite Konusunda Yazılmış Lisansüstü Tezlerinin Değişken Sayısına Göre Dağılımı

Değişken Sayısı	Belgeler
3	1
4	2
5 ve üzeri	47
Değişken yok	24
Toplam	74

Tablo 20 incelendiğinde, tez çalışmalarının 1 adedinde 3 değişken, 2 adedinde 4 değişken ve 47 adedinde 5 ve üzeri değişken sayısının bulunduğu görülmektedir. Tez çalışmalarının 24 adedinde değişken bulunmamaktadır.

Tezlerin Konularına Göre Dağılımı

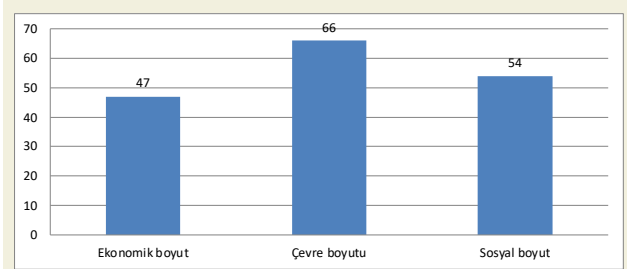
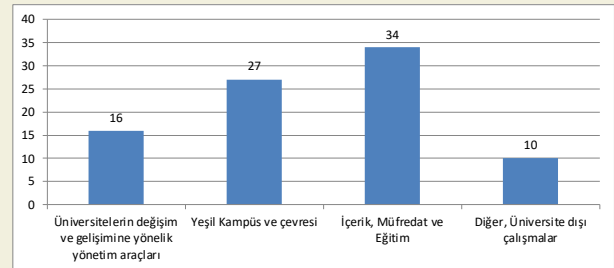
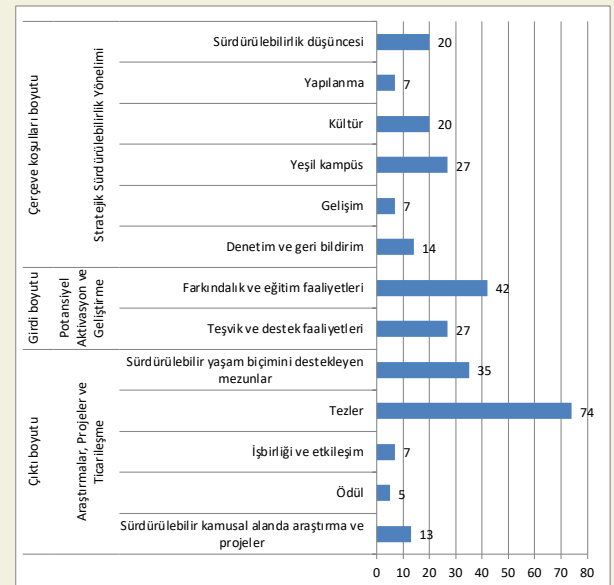
Sürdürülebilir üniversite konusundaki tez çalışmalarının alt konularının belirlenmesinde iki farklı çerçeve dikkate alınmıştır (Labanauskis, 2017; Koyuncuoğlu ve Tekin, 2019). İki farklı çerçevenin ele alınmış olmasının nedeni, araştırma sonucundan farklı çıkarımlarda bulunabilme ve konunun farklı bakış açılarından inceleyebilme olanağı sunmasıdır. Sürdürülebilir üniversite konusunda yazılmış tez çalışmalarının sürdürülebilir kalkınmanın boyutları ve alt konularına göre dağılımı Grafik 2, Grafik 3 ve Grafik 4'te gösterilmiştir.

Grafik 2 incelendiğinde, tez çalışmalarının 47 adedinde sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutuna, 66 adedinde çevre boyutuna ve 54 adedinde sosyal boyutuna değinildiği görülmektedir.

Labanauskis (2017) çalışmasında belirlemiş olduğu konu çerçevesine göre alt konular değerlendirildiğinde (Grafik 3), sürdürülebilir üniversite konusundaki tez çalışmalarında "üniversitelerin değişim ve gelişimine yönelik yö-

netim araçları"nı inceleyen tez sayısı 16, "yeşil kampüs ve çevresi" ile ilgili tezlerin sayısı 27, "içerik, müfredat ve eğitim" ile ilgili tezlerin sayısı 34 ve "diğer, üniversite dışı çalışmalar" ile ilgili tezlerin sayısı 10'dur.

Koyuncuoğlu & Tekin (2019) çalışmalarında geliştirdikleri sistem temelli üniversite modeline göre tez çalışmalarının alt konu dağılımı incelendiğinde (Grafik 4), çerçeve boyutunda (stratejik sürdürülebilirlik yönelimi) en çok sırasıyla "yeşil kampüs" (27 adedinde), "sürdürülebilirlik düşüncesi" (20 adedinde), "sürdürülebilirlik kültürü" (20 adedinde), "denetim ve geri bildirim" (14 adedinde), "yapılanma" (7 adedinde) ve "gelişim" (7 adedinde) alt konularının ele alındığı tespit edilmiştir. Üniversite sistem

Grafik 2. Sürdürülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmalarında Değinilen Sürdürülebilir Kalkınma Boyutlarına Göre Dağılımı

Grafik 3. Sürdürülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmaların Alt Konularına Göre Dağılımı (Labanauskis, 2017)

Grafik 4. Sürdürülebilir Üniversite Konusundaki Tez Çalışmaların Sistem Temelli Üniversite Modeline Göre Alt Konu Dağılımı (Koyuncuoğlu ve Tekin, 2019)

girdi boyutu (potansiyel aktivasyon ve geliştirme) incelendiğinde, sırasıyla “farkındalık ve eğitim faaliyetleri” (42 adedinde) ve “teşvik ve destek faaliyetleri” (27 adedinde) alt konularının incelendiği görülmektedir. Üniversite sistem çıktı boyutu incelendiğinde ise, “sürdürülebilir yaşam biçimini destekleyen mezunlar” (35 adedinde), “iş birliği ve etkileşim” (7 adedinde), “ödül” (5 adedinde) ve “sürdürülebilir kamusal alanda araştırma ve projeler” (13 adedinde) alt konularının ele alındığı belirlenmiştir.

6. Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada, Türkiye’de “Sürdürülebilir Üniversite” konusu üzerine yapılmış lisansüstü tez çalışmalarının araştırma eğilimlerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda YÖK Ulusal Tez Veri Tabanında yer alan ve tam metin olarak ulaşılabilen “sürdürülebilir üniversite” konusu ile ilgili tezler çalışma kapsamına alınmıştır. Bu kapsamda 45 farklı üniversitede yapılmış olan 58’i yüksek lisans ve 16 doktora olmak üzere toplam 74 tez incelenmiştir. Sürdürülebilir üniversite konusunda ilk tez çalışması 2004 yılında yapıldığı varsayılarak, çalışma 2004-2020 yılları ile sınırlandırılmıştır.

2004-2020 tarihler arasında yapılan lisansüstü tez çalışmalarının 58 adedinde yüksek lisans düzeyinde (%78) ve 16 adedinde (%22) doktora düzeyinde yapılmıştır. Bu durum, yüksek lisans programların daha yaygın olması ile açıklanabilir. Genel olarak sürdürülebilir üniversite konusu bağlamında çalışılan tezler özellikle doktora tez çalışmalarında yeterli seviyede olmadığı söylenebilir. “Sürdürülebilir üniversite” konusunda kapsamlı araştırmaların yapılması bakımından, konunun doktora düzeyindeki tez çalışmalarında daha fazla ele alınması gerektiği söylenebilir.

İncelenen tezlerin %77’sinin Türkçe dilinde, %23’ünün İngilizce dilinde yazılmıştır. 2004-2007 yılları arasında 4, 2008-2011 yılları arasında 11, 2012-2015 yılları arasında 12 ve 2016-2020 yılları arasında 47 adet sürdürülebilir üniversite konusu üzerine tez çalışması yapılmıştır. 2004-2020 yılları arasında Türkiye’de 343.274 yüksek lisans ve 82.208 doktora olmak üzere toplam 425.482 (izinli) tez çalışması yapılmıştır (YÖK Tez Havuzu, 2021). Araştırma bulgularına göre, “sürdürülebilir üniversite konusu üzerine yapılmış çalışmaların son 5 yılda önceki dönemlere göre 4 kat arttığı görülmektedir. Bu eğilim, dünyada sürdürülebilirlik ile ilgili yapılmış araştırmaların bulguları ile örtüşmektedir (Hallinger & Chatpinyakoo, 2019; Yıldırım, 2020). Bu bulguya göre sürdürülebilir üniversite konusundaki tez çalışmalarının son 5 yılda tez konusu olarak ele alınmaya başlandığı söylenebilir. Ancak Türkiye’de yapılan toplam tez çalışması sayısı (425.482 adet) dikkate alındığında ve 2004 yılından bu yana hem “sürdürülebilirlik” hem de “üniversite” kelimeler geçen yalnızca 74 tez çalışması yapıldığı düşünüldüğünde, top-

lam yazılmış tezler ile oranlandığında bu oranının 0,017 olduğu görülmektedir. Günümüzde su ve enerji savaşlarının yaşandığı bir ortamda, sürdürülebilir üniversite konusu ile ilgili halen yeterli sayıda bilimsel çalışmaların yapılmadığı yorumlanabilir.

Tez çalışmalarının yazıldıkları enstitülere göre incelendiğinde, ağırlıklı olarak Fen Bilimleri, Sosyal Bilimleri ve Eğitim Bilimleri enstitülerinde yazıldıkları görülmektedir. 2004-2020 yılları arasında sürdürülebilir üniversite konusu üzerine yapılmış tezler en çok sırasıyla Orta Doğu Teknik (9 adet), Dumlupınar (4 adet), İstanbul Teknik (4 adet), Gazi (3 adet) ve Hacettepe (3 adet) Üniversitelerinde yapılmıştır. Sürdürülebilir üniversite konusu ile ilgili 2 adet tezi bulunan üniversitelerin sayısı 11 iken, 1 adet tezi bulunan üniversite sayısı ise 29’dur. Burada dikkat çeken husus ise, çeşitli endeks çalışmalarda üst sıralarda bulunan üniversitelerin, sürdürülebilir üniversite konusunda tez çalışmalarının bulunmamasıdır. Yapılan incelemede, tezlerin 64 adedinin devlet üniversitelerinde ve 10 adedin vakıf üniversitelerinde sürdürülebilir üniversite konusunda tez çalışmalarının yapıldığı ortaya çıkmıştır. Türkiye’de an itibarıyla toplam 128 adet devlet üniversitesi ve 75 vakıf üniversitesi (vakıf MYO hariç) bulunmaktadır. 128 devlet üniversitesi 64 adet (%0,5) sürdürülebilir üniversite konusunda tez çalışması yapılırken, 75 vakıf üniversitesi konuyla ilgili sadece 10 adet (%0,13) tez çalışması yapıldığı belirlenmiştir. Bu durum, devlet üniversitelerinin konuya daha fazla eğildiklerini göstermektedir. Bir diğer çarpıcı bulgu da, vakıf üniversitelerinde sürdürülebilir üniversite konusunun doktora programlarında araştırılmamış olmasıdır. Sürdürülebilir üniversite konusunda 34 farklı anabilim dalı bünyesinde tez yazılmıştır. Sürdürülebilir üniversite konusunu araştıran tezler en çok sırasıyla İşletme, Eğitim Bilimleri, Mimarlık ve Kamu Yönetimi anabilim dallarında yazılmıştır. Konunun 34 farklı anabilim dalında çalışılmış olması, anabilim dalları arasında yaygın olarak çalışıldığını göstermektedir.

Sürdürülebilir üniversite konusundaki lisansüstü tez çalışmalarında kadın araştırmacılar erkek araştırmacılara göre yaklaşık 2 kat daha fazla ilgi gösterdiği belirlenmiştir. Sürdürülebilir üniversite konusunda yazılmış tezlerinin yarıya yakınının tez danışmanları genellikle profesörlerden oluştuğu, doçent ve doktor öğretim üyesi sayılarında ise bir farklılık göstermediği ortaya çıkmıştır. Genel olarak, profesörlerin sürdürülebilir üniversite konusuna daha fazla eğildiğini ve lisansüstü öğrencilerini bu alana yönlendirdiklerini söylenebilir.

Araştırma yöntemleri açısından incelendiğinde, sürdürülebilir üniversite konusundaki tez çalışmalarının büyük çoğunluğunun ampirik çalışmaların çok daha ön planda olduğu ortaya çıkmıştır. Ampirik çalışmalar içinde de nicel araştırma yaklaşımlarının daha sık kullanıldığı

anlaşılmaktadır. Bu bulgu, sürdürülebilir konusundaki eğitim araştırmalarını inceleyen Yıldırım (2020)'in araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Benzer şekilde, Şenay, Şengül ve Seggie (2020: 10-11) yükseköğretimde alanında yapmış oldukları çalışmalarda bu sonuca ulaştıklarını bildirmişlerdir. İncelenen tez çalışmalarında 8 farklı veri toplama aracı kullanılmıştır. En sık kullanılan veri toplama tekniğinin sırasıyla doküman analizi (32 adet), mülakat (25 adet) ve anket (24 adet)'dir. Burada bazı tez çalışmalarında birden çok veri toplama aracının kullanıldığı belirtilmelidir. Tezlerin veri analiz yöntemine bakıldığında 38 adedinde betimsel, 27 adedinde çıkarımsal, 24 adedinde içerik analizi ve 13 adedinde karma yöntemler kullanılarak araştırmalar yapıldığı görülmektedir. Tezlerin örneklem kitlesine bakıldığında 27 adedinde öğrenciler, 10 adedinde akademisyenler, 9 adedinde akademisyen ve idari personellerin üzerine araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Tezlerin 19 adedinde işletme, üniversite vb. örneklem kitlesi olarak dikkate alınmıştır. Şenay, Şengül ve Seggie (2020: 10-11) yükseköğretim alanında yapmış oldukları çalışmalarda çoğunlukla doküman analizi ve ölçekler yoluyla veri toplandığını tespit etmişlerdir. Verilerin büyük bir kısmı, betimsel analiz yapılarak incelendiğini bildirmektedirler. Bununla birlikte, verilerin çoğunlukla öğrenciler grubundan toplandığı ve örneklem büyüklüklerinin temsil etme güçlerinin düşük olduğu saptamışlardır.

Sürdürülebilir üniversite konusu ile ilgili tezlerde en çok sırasıyla frekans, korelasyon, t-testi, regresyon, ki-kare, faktör analizi ve ANOVA veri analiz teknikleri kullanılmıştır. Sürdürülebilir üniversite konusu üzerine yazılmış lisansüstü tezlerde en çok sırasıyla amaçlı örnekleme, kolayda örnekleme ve maksimum çeşitlilik yöntemleri kullanılmıştır. Diğer taraftan tez çalışmalarının 22 adedinde bir örneklem kullanılmamıştır.

Sürdürülebilir üniversite konusunda yazılmış tezlerde 100 sayfanın altında hazırlanan tezlerin sayısı 11'dir. 200 sayfanın altında olan tez sayısı 50'dir. 200 sayfanın üzerinde 24 ve 300 sayfanın üzerinde olan tezlerin sayısı ise 6'dır. Bu durum, sürdürülebilir üniversite konusundaki tez çalışmaların büyük çoğunluğunun 200 sayfanın altında olduğunu göstermektedir. Bu durum, incelenen tezlerin daha çok yüksek lisans tezlerden oluşması ve doktora tezlerine göre sayfa sayılarının daha az olmasıyla açıklanabilir.

Sürdürülebilir kalkınmanın ekonomik boyutu 47, çevre boyutu 66 ve sosyal boyutu 54 tez çalışmasında incelenmiştir. Burada sürdürülebilir kalkınma kavramı geçen tez çalışmalarında her üç boyut dikkate alındığı belirtilmelidir. Bu nedenle incelenen tezlerde daha çok çevre boyutunun ele alındığı söylemek mümkündür. Benzer şekilde Yıldırım (2020) araştırmasında sürdürülebilirlik konusundaki eğitim araştırmaların büyük çoğunluğu-

nun çevre boyutuyla ele alındığını, kısmen sosyal boyut ve ekonomik boyutunun ise en az incelendiğini tespit etmiştir. Bu bulgu diğer bazı incelemelerin sonuçlarıyla da örtüşmektedir (Lidstone, 2014; O'Flaherty & Liddy, 2018). Buna göre konun bütüncül bir şekilde ele alınmadığı anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili Birleşmiş Milletler, sürdürülebilir kalkınmada tüm boyutların bir bütün olarak ele alarak küresel amaç ve hedeflere ulaşmak ve sürdürülebilir yaşamın sağlanmasındaki önemli rolünün altını çizmektedir (Yıldırım, 2020: 93). Dolayısıyla bu durum, sürdürülebilirlik kavramının yükseköğretim bağlamında daha bütüncül bir şekilde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Labanauskis (2017)'in belirlemiş olduğu konu çerçevesine göre alt konular incelendiğinde, sürdürülebilir üniversite konusu ile ilgili tez çalışmalarında sırasıyla "içerik, müfredat ve eğitim" (34 adet), "yeşil kampüs ve çevresi" (27 adet), "üniversitelerin değişim ve gelişimine yönelik yönetim araçları" (16 adet) ve üniversite dışı araştırmalar (10 adet) ele alındığı görülmektedir. Koyuncuoğlu & Tekin (2019)'nin sistem temelli üniversite modeline göre tez çalışmalarının alt konu dağılımı incelendiğinde, çerçeveye boyutunda (stratejik sürdürülebilirlik yönelimi) en çok sırasıyla "yeşil kampüs" (27 adet), "sürdürülebilirlik düşüncesi" (20 adet), "sürdürülebilirlik kültürü" (20 adet), "denetim ve geri bildirim" (14 adet), "yapılanma" (7 adet) ve "gelişim" (7 adet) alt kategorilerinin incelenen tezlerin alt konuları ile eşleşmektedir. Üniversite sistem girdi boyutu (potansiyel aktivasyon ve geliştirme) incelendiğinde, sırasıyla "farkındalık ve eğitim faaliyetleri" (42 adet) ve "teşvik ve destek faaliyetleri" (27 adet) alt konularının incelendiği görülmektedir. Üniversite sistem çıktı boyutu (mezun, araştırma, proje ve toplumsal katkı) çerçevesinde ise, "sürdürülebilir yaşam biçimini destekleyen mezunlar" (35 adet), "iş birliği ve etkileşim" (7 adet), "ödül" (5 adet) ve "sürdürülebilir kamusal alanda araştırma ve projeler" (13 adet) alt konuları ele alınmıştır.

Sürdürülebilir üniversite konusu üzerine yapılmış tezler incelendiğinde, daha çok üniversite içi araştırmaların yapıldığı dikkat çekmektedir. İlk sırada ders içerikleri, müfredat ve genel anlamda eğitimin öğrencilerin sürdürülebilirlik düşüncesine etkisi, farkındalık düzeyleri ile ilgili araştırma konuları ele alındığı görülmektedir. İkinci sırada ise, "yeşil kampüs" teması altında yine üniversite içi araştırmaların yapıldığı gözlemlenmektedir. Üniversite içi araştırmalarda yönetim boyutundan üniversitenin tüm kademelerine kadar (çerçeve koşulları, girdi ve çıktı) bütüncül olarak sürdürülebilir üniversite konseptini inceleyen araştırmalar yapılabilir. Bununla birlikte üniversite yönetimini ilgilendiren sürdürülebilirlik modeller geliştirilebilir ve bu alanda saha araştırmaları yapılabilir; örneğin kampüs ve çevresini kapsayan sürdürülebilir hareketlilik modelleri. Üniversitelerin model uygulamaları

yukarıdan aşağıya ve aşağıdan yukarıya yaklaşımlar geliştirip uygulama faaliyetlerle birleştirmeleri sağlanabilir.

İncelenen tezlerde, ölçekten çok anketlerin kullanıldığı görülmektedir. Sürdürülebilir üniversitenin alt konuları ile ilgili ölçek çalışmaları yapılabilir. Ayrıca gelecek çalışmalarda, makroekonomik göstergeler dikkate alarak gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde karşılaştırılmalı örnek olay ya da vaka analizleri gerçekleştirilebilir. Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının üniversitelerin stratejik yönetimi ya da bulunduğu bölgenin makroekonomik gelişimi üzerinde etkilerini kanıtlayan araştırmalar yapılabilir.

Sürdürülebilir üniversite ile ilgili araştırmalar, sürdürülebilir kalkınmanın tüm boyutlarını; çevreyi koruma, ekonomik performans ve sosyal uyum kapsamını gerektirmektedir (Labanauskis, 2017). Labanauskis (2017)'e göre son yıllarda temel düzeyde etkin olmayan operasyon yönetimi, diğer ifadeyle kaynak israfı bağlamında basit bir endişeden çıkıp, üniversitenin ilişkisel ağların geliştirilmesi, paydaşlar ve toplum ile ilgili tüm faaliyetlerini kapsayan ve üniversitelerin stratejik kararlarına entegre edilerek daha stratejik bir düzeye dönüştürülmesi gerekir. Labanauskis (2017)'e göre sürdürülebilir kalkınma fikri, üniversiteler için kit olan kaynakların yönetimi ve karşılaşılan diğer zorluklar karşısında, diğer taraftan paydaşlardan gelen gereksinim ve beklentilere yanıt vermeye çalışırken yol gösterici bir araç olarak hizmet eder ve üniversitelere rekabet avantajı sağlamanın yanı sıra kendilerini tanımlama ve konumlandırma konusunda yardımcı olabilir (Labanauskis, 2017: 66).

Üniversitenin çerçeve koşulları boyutunda ağırlıklı olarak “yeşil kampüs” ve “sürdürülebilirlik düşüncesi” ve “sürdürülebilirlik kültürü” konularının araştırıldığı söylenebilir. Üniversite sistem girdi boyutunda tez çalışmalarında farkındalık ve eğitim faaliyetlerinin, teşvik ve destek faaliyetlerine göre daha çok incelendiğini söylemek mümkündür. Üniversite sistem çıktı boyutu incelendiğinde, tez çalışmalarında çoğunlukla sürdürülebilir yaşam biçimini destekleyen mezunlara yönelik araştırmaların yapıldığı görülmektedir. Çalışmada elde edilen en önemli bulgulardan biri de üçüncü nesil üniversite bağlamında toplumsal katkı misyonunu ile ilgili üniversite dışı sürdürülebilir kamusal alanda araştırmaların az sayıda yapılmış olmasıdır. Benzer sonuçlar Ayten (2016) araştırmasında elde etmiştir. Ayten'ne göre üniversiteler sürdürülebilirlik alanında eğitim-öğretim ve araştırma boyutunda daha fazla odaklanıldığını ve halen toplumsal yaygın etki ve fayda henüz belirgin bir biçimde ortaya çıkmadığını ifade etmektedir (Ayten, 2016: 153). İncelenen tezlerde sürdürülebilir kamusal alanda yapılmış araştırmaların sayısı yalnızca 13'tür. Üniversitelerden beklenen toplumun sorunlarına çözümler üretmesidir. Üniversite üst yönetiminin düşüncesi ve faaliyetlerini

ifade eden çerçeve koşulları boyutunda sürdürülebilir üniversite stratejik yönetim modelleri üzerine araştırmalar, girdi boyutunda teşvik ve destek faaliyetlerine yönelik araştırmalar ile çıktı boyutunda toplumsal katkı bağlamında daha çok sürdürülebilir kamusal alanda üniversite dışı araştırmaların yapılması uygun olacaktır.

Sürdürülebilir kalkınma kapsamında ekonomik, çevre ve sosyal boyut çerçevesinde açık AVM'lerde olduğu gibi üniversitelerin yapı planlanmasında pandemi boyutu da dikkate alınarak açık üniversite konsepti ile ilgili araştırmalar yapılabilir. Hem maliyet (imalatı, enerji giderleri vb.) hem de sağlık nedenlerden dolayı pandemi dönemlerinde de üniversitelerin kullanılması açısından açık üniversiteler konsepti bazı avantajlar sağlayabilir. Açık üniversite konseptinde, üniversite binaların ortak alanları açık alandan oluşmaktadır. Bu sayede ısıtma giderleri ve bulaş riski düşürülebilir. Gelecekte çevre kirliliği, sera gazı emisyonları ve buna bağlı iklim değişikliği gibi çevresel sorunlar daha şiddetli hale geleceğinden, sürdürülebilir üniversite konusu, üniversite yöneticileri ve akademisyenler için önemli bir meydan okumadır (Poinatte & Toor, 1999). Üniversitelerin konuyla ilgili bulunduğu bölgesinde liderlik rolü ve çevreye duyarlı program ve stratejilerin geliştirilmesi, sürdürülebilir ileri teknoloji ve ulaşım modelleri, örneğin “Yeşil Kampüs Sömestr Bileti Modeli” (Koyuncuoğlu, 2021: 15) ile ilgili optimizasyon çalışmaları yapılabilir.

Öğrenciler, üniversitelerin en büyük paydaşı ve mezunların toplumun önemli bir parçası olduğundan, çevresel projelerde öğrencilerin sürece dâhil edilmesi yerinde olacaktır. Bununla birlikte üniversitelerde öğrenci topluluklarının kurulması, bu toplulukların sosyal bağlamda ilişki ağlarına dönüştürülmesi, öğrenci topluluklarında konunun tartışılması, proje çalışmalarının yapılması, yarışmaların düzenlenmesi ve bu konularla ilgili araştırmaların yapılması, yükseköğretimde sürdürülebilirlik düşüncesinin amacının ve öneminin duyurulmasında önemli katkılar sağlayacaktır.

Üniversiteler, üniversite, sivil toplum, iş dünyası ve kamu sektörü arasında yoğun bir ilişki ağ içinde faaliyet göstererek birbirleriyle farklı şekillerde ve farklı konularda etkileşime girerek bilgi paylaşımında bulunmalıdırlar. Ayrıca üniversiteler, “sürdürülebilirlik” mesajını mümkün olan en iyi şekilde iletmenin yollarını aramalıdırlar. Şu anda dünyamızda aynı zamanda dijitalleşme dönüşüm yaşanmaktadır. Dijitalleşme dönüşümün, sürdürülebilir kalkınma konusunda üniversite sistemine nasıl katkıda bulunabileceği araştırılabilir. Bu konuda hiç çalışmaları olmayan üniversiteler için belki de ilk yapabilecekleri şey; hem öğrencilerin hem de çalışanların fikir ve önerileriyle katkıda bulunabilecekleri katılımcı bir çalışma kültürü oluşturabilmek için sürdürülebilir üniversite konusuna odaklanan - birimler üstü - bir çalışma grubunun oluş-

turulması olacaktır.

7. Kaynakça

- Al, U. (2008). *Türkiye'nin bilimsel yayın politikası: Atıf dizinlerine dayalı bibliyometrik bir yaklaşım* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ayazlar, R. A. (2015). Araştırmalarda Güvenirlik ve Geçerlilik. A. Yüksel, A. Yanık ve R. A. Ayazlar (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* içinde (s. 63-79). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ayten, A. M. (2016). Yükseköğretim kurumlarında stratejik sürdürülebilir alan yönetimi. *Yükseköğretim Dergisi*, 6(3), 142–154. doi:10.2399/yod.16.010
- Barratt, M., Choi, T. Y., & Li, M. (2011). Qualitative case studies in operations management: Trends, research outcomes, and future research implications. *Journal of Operations Management* 29(4), 329–342. doi: 10.1016/j.jom.2010.06.002
- Chawla, G. (2015) *Sustainability in hospitality education: A content analysis of the curriculum of british universities*, Proceedings of the European Conference on Research Methodology for Business and Management Studies, Malta, June 11-12, 135-139.
- Göktaş, Y., Küçük, S., Aydemir, M., Telli, E., Arpacık, Ö., Yıldırım, G., & Reisoğlu, İ. (2012). Educational Technology Research Trends in Turkey: A content analysis of the 2000-2009 Decade. *Educational Sciences Theory & Practice*, 12(1), 191-196.
- Günay, D. (2011). Türk yükseköğretiminin yeniden yapılandırılması bağlamında sorunlar, eğilimler, ilkeler ve öneriler – I. *Yükseköğretim Dergisi*, 1(3), 113-121.
- Günay, D., & Çalık, A. (2019). İnovasyon, icat, teknoloji ve bilim kavramları üzerine. *Üniversiteler Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 1-11. doi: 10.26701/uad.549654
- Hallinger, P., & Chatpinyakoo, C. (2019). A bibliometric review of research on higher education for sustainable development, 1998–2018. *Sustainability*, 11(8), 2401. doi:10.3390/su11082401
- Heenemann, K., Koch, S., & Walter, J. (2013). Gedanken zur nachhaltigkeit. Eine einleitung. In S. Baumert, K. Schlütter, Sebastian Stoppe, & M. Zlotowski (Eds.), *Nachhaltigkeit – Auf den spuren eines begriffs und seiner bedeutung im universitären kontext* (pp. 11-17). Berlin LIT.
- Kaya, N., Çobanoğlu, M. T., & Artvinli, E. (2015). *Sürdürülebilir kalkınma için Türkiye'de ve dünyada çevre eğitimi çalışmaları*. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi (TÜCAUM) VI. Coğrafya Sempozyumu içinde (s. 407-418). Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi.
- Koyuncuoğlu, Ö. (2020). *Türkiye'de girişimci ve yenilikçi üniversitelerin gömülü teoriye göre değerlendirmesi ve bir model önerisi*. Nobel Bilimsel Eserler.
- Koyuncuoğlu, Ö. (2021). Yükseköğretimde sürdürülebilir hareketlilik: Bir yeşil kampüs modeli. M. Tekin ve G. Mert (Ed.), *Yeşil Yönetim* içinde (s. 343-357). Nobel Bilimsel Eserler.
- Koyuncuoğlu, Ö., & Tekin, M. (2019). Türkiye'de girişimci ve yenilikçi üniversitelerin gömülü teoriye göre değerlendirmesi ve bir model önerisi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 41, 16-31.
- Labanauskis, R. (2017). Key features of sustainable universities: A literature review. *Journal of Business Management*, 13, 56-69.
- Lidstone, L. (2014). *A content analysis of sustainability policies and plans from stars-rated canadian higher education institutions* (Unpublished master's thesis). Dalhousie University, Nova Scotia, Canada.
- Poinsatte, F., & Toor, W. (1999). Finding a new way: Campus transportation for the 21st century. Retrieved from https://www.colorado.edu/ecenter/sites/default/files/attached-files/finding_a_new_way_book.pdf
- Razman, R., Abdullah, A. H., Wahid, A. Z. A., & Muslim, R. (2017). *Web content analysis on sustainable campus operation (SCO) initiatives*. MATEC Web of Conference, 87, 1-6. doi: 10.1051/mateconf/20178701020
- Sözbilir, M., & Kutu, H. (2008). Development and current status of science education research in Turkey. *Essays in Education, Special Issue*, 1-22. <http://www.usca.edu/essays>
- Şenay, H. H., Şengül, M., & Seggie, F. N. (2020). Türkiye'de yükseköğretim çalışmaları: Eğilimler ve öneriler. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 1-13.
- Yıldırım, G. (2020). Sürdürülebilirlik konusunda eğitim araştırmalarının tematik olarak incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(33), 70-106. doi: 10.29329/mjer.2020.272.4
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- YÖK Tez Havuzu (2021). *Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı Ulusal Tez Havuzu*. Erişim adresi <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>